

Directie Sport

Datum
25 oktober 2016

Kenmerk
*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de
datum en het kenmerk van
deze brief.*

bijlage

Sport en bewegen voor maatschappelijke impact –
een inventarisatie

Colofon

Opgesteld door Directie Sport, Ministerie van VWS, op basis van bijdragen van Kenniscentrum Sport, Mulier Instituut en RIVM, aangevuld met gesprekken of schriftelijke informatie van beleidsmedewerkers van de diverse ministeries (BZ, BZK, EZ, IenM, OCW, SZW, VenJ, VWS).

Getoetst door Topsportnetwerk, Vereniging Sport en Gemeenten, NOC*NSF, Krajicek Foundation, Cruyff Foundation, Gemeente Alkmaar.

Aanleiding

In het algemeen overleg Sport met de Tweede Kamer op 30 juni jl. werd de vraag gesteld of de verschillende ministeries en gemeenten wel voldoende in beeld hebben hoe sport en bewegen maatschappelijk benut kunnen worden. De minister van VWS heeft daarop toegezegd een poging te doen deze inzet te inventariseren. Deze inventarisatie heeft in de afgelopen periode vorm gekregen in de vorm van de mindmap 'Maatschappelijke Impact Sport & Bewegen'. De voorliggende notitie bevat een toelichting op deze mindmap en is tot stand gekomen op basis van bijdragen van en gesprekken met verschillende sport- en kennisorganisaties en gesprekken met beleidsmedewerkers van verschillende departementen.

Bevindingen

Ministeries

Uit de rijksbegroting 2016 blijkt dat vrijwel alle ministeries beleidslijnen of programma's hebben waarin sport en bewegen benut worden voor zeer diverse beleidsdoelen. Die doelen zijn te clusteren tot zeven hoofddoelen, met daaronder een aantal subdoelen (tabel 1).

Tabel 1 Hoofd en subdoelen inzet sport en bewegen

Hoofddoel	Subdoelen
Gezondheid	Preventie van ziekten en beperkingen Mentale weerbaarheid Zelfredzaamheid Duurzame inzetbaarheid arbeid
Educatie	Cognitieve ontwikkeling – verbeteren leerprestaties – talentontwikkeling Motorische ontwikkeling Emancipatie
Burgerschap	Opvoeding Resocialisatie – integratie Antidiscriminatie
Sociale leefbaarheid	(Sport)Participatie – vrijwilligers Armoedebestrijding Sociale cohesie Preventie van eenzaamheid
Fysieke leefomgeving	Duurzaamheid Mobiliteit Natuur en recreatie
Economie	(Top)sportevenementen Holland branding / team NL – city branding Werkgelegenheid Innovatie
Internationale samenwerking	Holland branding/team NL Economische diplomatie Ontwikkelingssamenwerking

De doelen gezondheid, educatie, burgerschap en sociale leefbaarheid vormen het menselijk kapitaal, dat bijdraagt aan de economie evenals de fysieke leefomgeving. De fysieke leefomgeving draagt op haar beurt ook bij aan het menselijk kapitaal. Alle doelen vertonen daarmee samenhang en overlap. Dit is terug te zien in de programma's en andere beleidsactiviteiten van ministeries waarbinnen sport en bewegen worden ingezet (tabel 2).

Tabel 2. Overzicht van beleidsinitiatieven ministeries waarin sport en bewegen worden benut voormaatschappelijke doelen.

Maatschappelijk doel	Bijdragen aan	Beleidsinitiatieven (programma, project, visie, maatregel of regelgeving)	Ministeries
<i>Gezondheid</i>	Gezonde leefstijl Preventie	Programma Jongeren op gezond gewicht (JOGG) Ontwerp-rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer t.b.v. recreatie en sportvisserij De Tweede Natuur / Green deals Nationaal Preventieprogramma – Alles is Gezondheid Meerjarenprogramma sportblessurepreventie	VWS I&M EZ ism VWS, IenM VWS
	Duurzame inzetbaarheid	Gezond en veilig werken t.b.v. duurzame inzetbaarheid van werknemers - arboportaal Programma zelfregulering gezond en veilig werken (o.a. dynamische inrichting werkomgeving) Programma duurzame inzetbaarheid met aandacht voor gezond eten en bewegen op werk	SZW
<i>Educatie</i>	Algemene bewegingsvaardigheden & gezonde leefstijl	Gezonde school met aandacht voor sport- en bewegen	VWS, OCW en SZW
	Onderwijsniveau	Impuls brede scholen met sport- en cultuuraanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs, om te beginnen in de 40 krachtwijken.	OCW, VWS en anderen
	Algemene bewegingsvaardigheden	Plan van aanpak bewegingsonderwijs met minimaal 2 uur per week bewegingsonderwijs olv bevoegde leerkracht (obv sectorakkoord)	OCW
	Emancipatie	Alliantie Gelijkspele (emancipatie LHBT)	OCW ism VWS
<i>Burgerschap</i>	Sportiviteit	Topsportcyclus t.b.v. betere prestaties sporters en sporten stimuleren	VWS
	Opvoeding	Programma 'naar een veiliger sportklimaat' (VSK) t.b.v. sportief gedrag Actieplan vechtsport t.b.v. sportief gedrag Sport en bewegen in de buurt (SBB)	VWS ism VenJ VWS
	Resocialisatie	Alleen jij bepaalt Sport als resocialisatiemiddel (SAM)	VenJ ism SZW VenJ (DJI)
	Antidiscriminatie	Actieplan discriminatiebestrijding met campagnes tegen discriminatie in de sport Zet een streep door discriminatie Internationale sportevenementen met aandacht mensenrechten Alliantie Gelijkspele	BZK SZW BuZa OCW ism VWS
<i>Sociale leefbaarheid</i>	Sociale cohesie	Beleidsbrief Sport t.b.v. sportieve samenleving Beleidskader voor (top)sportevenementen t.b.v. maatschappelijke waarde	VWS
		Sport en Bewegen in de Buurt (SBB) – sportimpuls & buurtsportcoaches	I&M, VWS e.a.
		Sport en cultuur t.b.v. sportstimulering (o.a. speelplekken schoolkinderen, openbaar sportpark, sport in de city, flex veld)	OCW
	Participatie	Programma Grenzeloos Actief (gehandicaptensport) Sport en bewegen in de buurt Regeling Groen en Doen	VWS EZ
	Armoedebestrijding	Sportimpuls - jeugd in lage inkomensbuurten (JILIP) Armoedebeleid (kindpakket - alle kinderen moeten kunnen sporten) – bijdrage Jeugdsportfonds	VWS SZW ism VWS

<i>Fysieke leefbaarheid</i>	Duurzaamheid	Project mainport Rotterdam met aandacht voor actieve recreatie Programma Nationale parken met aandacht voor actieve recreatie Staatsbosbeheer met sportieve activiteiten in bos Slimme en Gezonde stad – living labs Subsidieregeling energiebesparing sportaccommodaties	EZ VWS ism EZ
	Mobiliteit	Programma Beter Benutten - bereikbaarheid stedelijke gebieden, o.a. fietsen woon-werkverkeer Structuurvisie infrastructuur en ruimte met fietsenstallingen station Strategisch plan verkeersbeleid t.b.v. veilig bewegen Toekomstagenda voor snelfietsroutes t.b.v. fietsen als gezonde leefstijl Initiatiefnota uitbouw en betere benutting Nederlandse wandel- en fietsnetwerk Actieplan fiets parkeren Programma slimme en gezonde stad City deals	I&M BZK
<i>Economie</i>		Holland branding en marketing visie waarbij sport bijdraagt aan imago Holland Topsportevenementen Economische diplomatie Topteam Sport / Kennis- en innovatieagenda sport 2015-2020	EZ VWS en anderen BZ VWS
<i>Internationale samenwerking</i>		Internationaal cultuurbeleid met programma 'sport voor ontwikkeling' Sport for development Samenwerking humanitaire hulp, Unicef, KNVB/World coaches, consortium NL bedrijven voetbal en water Dutch Cycling Embassy	BZ I&M en anderen

Deze tabel is tot stand gekomen op basis van een systematische zoekexercitie in de rijksbegroting 2016¹ met een aantal zoektermen (annex 1), aangevuld met informatie uit persoonlijke gesprekken of schriftelijke informatie van beleidsmedewerkers van de verschillende ministeries.

¹ Rijksbegroting 2016 – alle ministeries

Vrijwel alle ministeries benutten sport en bewegen voor maatschappelijke doelen. De omvang en continuïteit van deze inzet zijn echter niet exact te bepalen. De reden daarvoor ligt vooral in het gegeven dat sport en bewegen vaak een onderdeel van een groter geheel is en als zodanig niet specifiek wordt uitgelicht of uitgelicht kan worden. In sommige opzichten zijn sport en bewegen al geïnternaliseerd, dat wil zeggen dat ze als vanzelfsprekend worden meegenomen, bijv. bij het bevorderen van een gezondere leefstijl. Vanwege de veelsoortige inzet van sport en bewegen blijkt het soms ook lastig de verbinding tussen verschillende beleidsdomeinen te vinden of vast te houden; de intersectorale samenwerking biedt nog kansen.

Directie Sport

Datum
25 oktober 2016

Desalniettemin is duidelijk dat sport en bewegen goed in beeld zijn bij de verschillende ministeries, getuige ook de vele websites en portals die de rijksoverheid heeft opgezet (vaak samen met kennispartners) die veel informatie bieden voor (lokale) overheden, instellingen, organisaties, gemeenten, scholen, sportverenigingen en burgers in al hun verscheidenheid. Aan verbetering van de toegankelijkheid en praktische bruikbaarheid van deze informatie wordt continu gewerkt. Het ministerie van VWS heeft hierin het voortouw genomen met het Kenniscentrum Sport.

Diverse (ex)topsporters spelen hierbij een bijzondere rol. Zo heeft een aantal van hen stichtingen opgericht die bijdragen aan het bevorderen van sociale samenhang en vaardigheden (Cruyff Foundation, Krajicek Foundation, Bas van der Goor Foundation, etc.). Anderen zijn ambassadeur voor programma's als JOGG (VWS - Erben Wennemars) of 50plus (SZW - John de Wolf) of voor organisaties als de Depressievereniging (Stefan Groothuis) of de Hartstichting (Nicolien Sauerbreij).

Gemeenten

Ook gemeenten blijken sport breed in te zetten, met name op het terrein van het menselijk kapitaal (tabel 3). In 2014 werd in 67% van de collegeprogramma's sport benoemd bij andere sectoren dan sport zelf.²

Tabel 3 Samenwerking met andere beleidsterreinen/afdelingen bij de totstandkoming van de laatste sportnota, naar gemeentegrootte (in procenten)

	Totaal	<20.000 inwoners	20.000-75.000 inwoners	>75.000 inwoners
Gezondheid	76	65	79	86
Welzijn, Wmo, jeugd, ouderen, (bijzondere) zorg	74	65	78	76
Onderwijs	61	46	63	86
Cultuur, recreatie of vrije tijd	47	34	50	62
Armoedebeleid, sociale zekerheid, integratie	42	35	41	66
Ruimtelijke ordening, stedelijke vernieuwing, wonen	30	22	28	62
Veiligheid, leefbaarheid	16	3	18	34
Economie, werk	14	6	13	34
Weet niet, niet van toepassing	12	22	8	7
Anders, namelijk	5	3	5	7

² Breedveld, K., A. Elling, R. Hoekman en D. Schaars (2016). *Maatschappelijke betekenissen van sport: wetenschappelijke onderbouwing en weerslag in lokaal beleid*. Utrecht / Ede: Mulier instituut / Kenniscentrum Sport. Link:

http://www.mulierinstituut.nl/publicaties/publicaties-mulier-instituut/publicatie-detail/?publication_id=21517&searched=1

De recente decentralisaties in het sociaal domein versterken deze ontwikkeling. Intersectorale samenwerking biedt diverse kansen voor verbetering. Buurtsportcoaches spelen een verbindende rol hierin. Inhoudelijke en financiële ontschotting van beleid en financiën blijkt weerbarstig. Een andere zorg vanuit gemeentelijke hoek is de constatering dat de inzet vaak afhankelijk lijkt van personen met affiniteit voor sport en bewegen (wethouders, ambtenaren). Ook wordt soms te makkelijk verwacht dat verenigingen zich in de volle breedte kunnen inzetten, terwijl die niet altijd over voldoende professionaliteit of middelen kunnen beschikken.

Er zijn evenwel aansprekende voorbeelden van hoe gemeenten sport en bewegen breed inzetten. Hier worden er twee genoemd. Via de website allesoversport.nl zijn meer voorbeelden te vinden.

Directie Sport

Datum
25 oktober 2016

Vitaliteit en veiligheid Senioren (Gemeente Enschede)

Veiligheid in en om huis, cursussen valtechniek en een aantrekkelijk sport- en beweegaanbod. Dat zijn de belangrijkste ingrediënten van de integrale aanpak waarmee Stichting Vitaliteit en Veiligheid voor Senioren (VVVS) de zelfredzaamheid van senioren vergroot. De gemeente helpt de doelgroep te vinden en geeft opdracht aan de stichting om het project uit te voeren. Bert de Goei is één van de initiatiefnemers van twee proefprojecten in de gemeente Enschede. Na bestudering van de hoge medische kosten van valongevallen onder senioren vroeg de oud-judoka zich af hoe het mogelijk is dat in Nederland zoveel senioren vallen en dat de gevolgen daarvan zo ernstig zijn. Als voormalig valexpert heeft de Goei samen met voormalig FC Twente-keeper Hennie Ardesch gezocht naar oplossingen. Dat resulteerde in Stichting Vitaliteit en Veiligheid voor Senioren: een complete aanpak en een gelijknamige stichting om de zelfredzaamheid van ouderen te vergroten.

Wijkclubs (gemeente Arnhem)

Sport en spel brengt mensen bij elkaar waardoor ook sociaal contact makkelijker wordt. Bovendien worden mensen die bewegen en sporten zich beter bewust van het belang van gezond zijn en gezond leven. Wijkclubs zorgen voor sport-, spel- en beweegactiviteiten en zijn op die manier meteen een ontmoetingsplek voor alle wijkbewoners. Daarvoor worden niet alleen nieuwe activiteiten georganiseerd, maar vooral bestaande activiteiten gepromoot. De wijkclubs zijn een initiatief van Sportbedrijf Arnhem. Op initiatief van bewoners kan zo'n wijkclub gestart worden. Sportbedrijf Arnhem (oa. buurtsportcoaches) brengt die activiteiten en diverse organisaties die zich inzetten voor de wijk bij elkaar. Ook zetten zij zich in om mensen met diverse culturele achtergronden samen te brengen en te stimuleren om nieuwe initiatieven tot stand te brengen. Er zijn inmiddels vier wijkclubs in Arnhem: Arnhem-Midden, Klarendal - St. Marten Immerloo - Malburgen en ook wijkclub Geitenkamp - Monnikenhuizen.

Hoewel scholen niet verplicht worden tot (meer) inzet van sport en bewegen omdat zij vrij zijn in het invullen van hun onderwijs, lijkt ook daar een trend tot meer en andere inzet dan alleen de gymles. Een voorbeeld uit het primair onderwijs is de 'daily mile'. Ook in het voortgezet onderwijs worden sport en bewegen breder benut dan alleen voor het bewegen op zich, zoals in Raalte.

The daily mile <http://thedailymile.nl/>

Het doel van The Daily Mile is eenvoudig: fittere kinderen door 15 minuten per dag (hard)lopen rondom school. Erben Wennemars is vanuit JOGG ambassadeur hiervoor. Het is een simpel, uit Schotland overgewaaid concept dat toegepast kan worden op elke school. Deze aanpak verbetert niet alleen de conditie van de kinderen, maar ook hun concentratieniveau, stemming, gedrag en algehele welzijn lijken vooruit te gaan.

The Daily Mile is voor scholen eenvoudig en gratis:

- Het duurt maar 15 minuten; de kinderen rennen gemiddeld 1,5 kilometer per dag.
- Kinderen rennen heerlijk buiten. Het weer vormt geen belemmering.
- Er hoeft niets klaargezet of opgeruimd te worden en er zijn geen materialen nodig.
- Kinderen rennen in de kleren die ze aanhebben. Omkleden is niet nodig.
- Het is sociaal, niet-competitief en leuk.
- Iedereen kan meedoen, elk kind slaagt, ongeacht hun persoonlijke situatie, leeftijd of bekwaamheid.

Deze interventie is nog niet bewezen effectief.

Directie Sport

Datum

25 oktober 2016

FIT FOR LIFE SALLAND, Met sport en cultuur klaar voor het leven

School is meer dan kennis opdoen en een diploma ophalen, vinden ze in Raalte.

Vmbo- en mbo-leerlingen moeten zich straks ook zelfstandig kunnen redden in het bedrijfsleven en de rest van de maatschappij. Daarom bieden scholen met behulp van sport en cultuur extra ontplooiingsmogelijkheden binnen het programma 'Fit for Life Salland'.

De ontwikkeling van sociale vaardigheden staat voorop, maar ondertussen beleven de jongeren ook heel veel plezier aan gezond bewegen en creatief bezig zijn.

<http://www.carmelcollegesalland.nl/vmbo/activiteiten/fit-for-life>

Evidentie

Hoewel sport en bewegen voor veel verschillende beleidsdoelen worden ingezet is wetenschappelijke bewijsvoering van effectiviteit niet altijd aanwezig. De vraag is en blijft altijd of een middel ook daadwerkelijk effect heeft op het gestelde doel, liefst zo direct mogelijk. Dat geldt voor sport en bewegen als beleidsinterventie niet anders dan voor andere interventies.³

Effecten van bewegen in algemene zin op gezondheid zijn het duidelijkst vastgesteld. Voldoende bewegen draagt onomstotelijk bij aan een betere conditie en het voorkómen van ziekten als hart- vaatziekten, diabetes en verschillende typen kanker.

Met betrekking tot educatie laten veel studies zien dat sportende jeugd beter presteert op school dan niet-sporters, maar oorzaak en gevolg zijn hierbij niet duidelijk. Er bestaat een positieve relatie tussen bewegen, hersenstructuur en executieve functies, maar niet duidelijk is of en onder welke condities dit ook leidt tot betere leerprestaties.

³ Breedveld, K., A. Elling, R. Hoekman en D. Schaars (2016). *Maatschappelijke betekenissen van sport: wetenschappelijke onderbouwing en weerslag in lokaal beleid*. Utrecht / Ede: Mulier instituut / Kenniscentrum Sport. Link:

http://www.mulierinstituut.nl/publicaties/publicaties-mulier-instituut/publicatie-detail/?publication_id=21517&searched=1

Ten aanzien van de opvoedende en resocialiserende effecten van sport laat onderzoek uit binnen en buitenland steeds opnieuw zien dat het niet per se het deelnemen aan sport zelf (de fysieke inspanning), maar veel meer de geldende regels, de gestelde doelen en de onderlinge sociale interacties met begeleiders die projecten meer of minder effectief maken. De maatschappelijke belofte of kracht van sport voor het (her)opvoeden van verschillende groepen (kwetsbare) jongeren is niet vanzelfsprekend, maar hangt samen met contextuele randvoorwaarden ten aanzien van participatie, sociale interactie, sportklimaat en begeleiding. Gunstige factoren om de kans op positieve effecten te vergroten en de kans op negatieve effecten te verkleinen zijn: regelmatige deelname gedurende langere termijn, een sociaal veilige omgeving, een lerende én doelstellende omgeving (ook op niet sportspecifieke vaardigheden), aansluiten op de motieven en leefwereld van de deelnemers, begeleiders/trainers met relevante pedagogische expertise, intensieve begeleiding, sportoverstijgende begeleiders/trainers met de juiste pedagogische expertise.

Directie Sport

Datum
25 oktober 2016

Sport speelt eveneens een belangrijke, maar ook paradoxale rol in het behouden of creëren van (meer) sociale samenhang of het vergroten van de leefbaarheid in een buurt, stad of land. De literatuur laat zien dat in en door de (top)sport sociale verschillen naar o.a. etnische achtergrond of sociaaleconomische status overbrugd kunnen worden. Aan de andere kant is vaak sprake van het versterken van reeds bestaande sociale verbanden en dit kan juist sociale uitsluiting van maatschappelijk minder dominante groepen in en door sport als gevolg hebben. Specifiek inzetten op het vergroten van respect en vertrouwen tussen verschillende groepen of op het vergroten van de leefbaarheid in de buurt vraagt dan ook vaak meer dan alleen het creëren van sportmogelijkheden.

Op de website Netwerk in beweging zijn 215 erkende interventies te vinden voor lokaal sport- en beweegaanbod. Deze interventies zijn goed beschreven, theoretisch onderbouwd en de ervaringen van deelnemers en uitvoerders zijn getoetst.⁴

Naast een bijdrage aan de sociale leefbaarheid zijn sport en bewegen ook van maatschappelijke betekenis als het gaat om duurzaamheid, mobiliteit (actief transport), woonomgeving en natuur en recreatie, met vele invloeden op de infrastructuur. De exacte omvang van die effecten is echter nog niet duidelijk. De directe economische waarde van sport betreft een netto toegevoegde waarde van 6 miljard euro (1% BBP), die wordt geleverd door het totaal aan geleverde goederen en diensten in de sportsector. Daarnaast is sport een voedingsbodem voor innovatie en dragen sport en bewegen via het menselijk kapitaal en fysieke leefomgeving ook indirect bij aan een gezonde economie.

Conclusie

Deze inventarisatie naar de maatschappelijke kracht van sport heeft een aantal inzichten gegeven. Sport en bewegen spelen op veel verschillende plekken binnen beleid een rol, zowel op landelijk niveau bij verschillende ministeries als op lokaal niveau binnen gemeenten. Ondanks het belang van sport en bewegen voor veel verschillende beleidsterreinen is dit vaak niet goed uit de beleidsstukken te destilleren. Enerzijds wordt dit veroorzaakt door de vanzelfsprekendheid van sport en bewegen voor bepaalde beleidsterreinen, zoals gezondheid en leefstijl, waardoor het geïntegreerd is in ander beleid. Anderzijds zijn er beleidsterreinen waar sport en bewegen een rol in spelen

---

⁴ <https://www.netwerkinbeweging.nl/interventies>

waar dit niet direct in de stukken wordt aangegeven, bijvoorbeeld bij infrastructuur. Een andere factor is dat de rijksoverheid en decentrale overheden meestal werken met programma's van 2-4 jaar die een enkele keer met 2-4 jaar worden verlengd en soms doorgaan onder een andere naam of worden samengevoegd met andere programma's. Hierdoor is de omvang en continuïteit van de inspanningen moeilijk te volgen. Binnen de doelen gezondheid, educatie (bewegingsonderwijs), mobiliteit, economie en participatie van de jeugd lijken sport en bewegen zich wel in een langjarige/structurele aandacht te kunnen verheugen. Bij burgerschap en sociale leefbaarheid (dat laatste het domein van de decentralisaties) is de inzet van sport en bewegen recenter en nog veel minder uitgekristalliseerd.

Directie Sport

Datum
25 oktober 2016

Ten slotte ligt de uitvoering van het beleid ten aanzien van sport en bewegen vrijwel altijd decentraal, veelal in een projectmatige aanpak, zoals in deals, pledges, living labs, experimenten en subsidies. Het (exacte) aandeel sport en bewegen is dan niet altijd direct zichtbaar. Door de bank genomen kan gesteld worden dat sport en bewegen op een veelheid aan beleidsterreinen mogelijkheden biedt voor het creëren van maatschappelijke impact. Echter, sport en bewegen is en blijft grotendeels particulier initiatief waar mensen op vrijwillige basis voor kunnen kiezen. De overheid kan bijdragen aan het scheppen van goede randvoorwaarden en mensen van jong tot oud daarbij verleiden om vaker en intensiever te bewegen of te sporten doen teneinde de potentiële maatschappelijke impact ervan te vergroten.

Annex 1

Zoektermen rijksbegroting en beleidsdocumenten

Sport (ook transport)	Motorische vaardigheden
Bewegen	Motoriek
Fiets(en)	Cognitief functioneren
Wandel(en)	Cognitief
Sedentair (zitgedrag / zitten)	Leerprestatie(s)
Leefstijl	Motorische vaardigheden
Vrije tijd	Schoolprestatie
Recreatie	(Arbeids)productiviteit
Mobiliteit	(Arbeids)verzuim
Overgewicht	Duurzame inzetbaarheid
Kwaliteit van leven	Duurzaam(heid)
Vitaliteit	Openbare ruimte
Valpreventie	Leefbaar(heid)
Geïndiceerde preventie	Participatie
emancipatie	Vereniging
MKB	Integratie
Kansspel	Sociale binding
Loterij	Sociale cohesie
Discriminatie	Sociale interactie

Directie Sport

Datum
25 oktober 2016